

OGOLNO POLSKI

RAID PIESZY PTTK

dla turystów wysoko-kwalifikowanych

12-16.6.1960

JURA KRAKOWSKO-WIELUŃSKA

Jura Krakowsko-Wieluńska, teren naszego rajdu, słusznie cieszy się sławą jednego z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych w Polsce. Im bardziej się ją poznaje, tym więcej odnajduje się tutaj piękna.

Wiele jednak zakątków, tak na samej Jurze — jak i w najbliższym sąsiedztwie, pozostaje jeszcze dla szerszego ogółu turystów nieznanymi. Warto się z nimi zapoznać.

Teren to niezwykle urozmaicony. Główny masyw wyżyny zbudowany jest z wapieni. Powstały one w erze mezozoicznej, pod koniec okresu jurajskiego, około 150 mil lat temu. Cały ten obszar pokryty był wówczas ciepłym morzem, na którego dnie przez miliony lat osadzały się zbudowane z węglanu wapnia pancerze, muszle i szkielety różnych zwierząt i organizmów morskich, tworząc pokłady wapienia Jury Górnej czyli białej dochodzące do 120 m grubości.

W późniejszych okresach geologicznych pokłady te zostały częściowo rozkruszone i rozmyte przez wpływy atmosferyczne i działalność lodowców, z których jeden przesunął się przez cały teren, drugi dotarł tylko do okolic Częstochowy. Pod warstwą wapieni Jury białej leżą pokłady jury środkowej czyli brunatnej złożone z żwirów, piasków i ilów.

W wyniku działania późniejszych sił lądotwórczych wszystkie warstwy wykazują pochYLENIE ku płn.-wschodowi tak, że wychodnie pokładów Jury brunatnej znajdują się na zachodzie i ciągną się długim pasem od Zawiercia pod Wieluń. Wyżyna opada tu malowniczym stromym progiem denudacyjno-erozyjnym ku dolinie Warty, wciętej w pokłady Jury brunatnej bogatych w syderyty i sferyderyty, podstawę kopalnictwa rud żelaznych okręgu częstochowskiego. W terenie uwidacznia się to szeregiem hałd i wież kopalnianych względnie śladami starych wyrobisk.

Powierzchnia wyżyny na skutek nierównomiernej odporności różnych gatunków wapieni została zniszczona tylko częściowo, charakteryzując się niezwykłym bogactwem form skalnych i silnym występowaniem zjawisk krasowych, grot, zapadlisk, wywierzyisk.

Wpływ różnic w zasięgu i czasie zalegania lodowca odbił się wyraźnie w terenie. W wyniku tych różnic wytworzyły się na obszarze wyżyny trzy różne typy krajobrazowe.

1. Wyżyna krakowska — pokryta na wierzchołkach osadami polodowcowymi i glinki nawianej z czoła lodowca, w części południowej pocięta jest dolinami strumieni, których jary odsłaniają w swym wnętrzu bogatą scenerię skalną.

2. Wyżyna częstochowska — wraz z północną częścią wyżyny krakowskiej od Rabszyna odznacza się niezmiernie urozmaiconą rzeźbą powierzchni. Bardziej odporne na wpływy atmosferyczne partie skał pozostały tutaj jako tzw. ostańce, świadczące o dawnym poziomie płyty.

Przez tę krainę ostańców przebiega większość tras raidowych.

3. Wyżyna wieluńska. Jest ona częścią płyty jurajskiej najbardziej zniszczona przez lodowiec. Dwukrotne jego przejście dokonało prawie całkowitego zniszczenia powierzchniowych form, zasypując cały teren warstwą materiału lodowcowego z pod którego wapienne skały odsłaniają się tylko miejscami.

Ta część Jury, choć mniej urozmaicona krajobrazowo, obfituje również w szereg ciekawych obiektów przyrody i zabytków historii. Przecinająca ją dolina Warty dodaje dużo uroku tej krainie.

Już pod koniec okresu lodowcowego zjawia się na tych terenach człowiek, którego najstarsze ślady pobytu (z okresu starszego paleolitu) znajdujemy w grocie Okiennika Dużego i w okolicach Krakowa. Z późniejszych okresów coraz więcej śladów odkrywają, ostatnio wybitnie wzmoczone, badania archeologiczne na tych terenach.

Z wczesnego średniowiecza znajdujemy tu kilka grodzisk mało jeszcze zbadanych. Jedno z nich leży na trasie I, II i IV w Złotym Potoku.

Pograniczne położenie i znakomite naturalne warunki obronne sprawiły, że teren Jury pokryty został całym łańcuchem warowni, których położenie na wysokich trudno dostępnych skałach zyskało im popularną nazwę „Orlich Gniazd”.

Szereg grodzisk i zamków z kamienia jak Olsztyn, Mirow, Bobolice, których ruiny dziś jeszcze możemy podziwiać. Część warownych zamczków, jak prawdopodobnie: Morsko, Bobolice, Przewodziszowice i inne w różnych czasach służyły jako bazy rycerzy rozbójników.

Większość jurajskich zamczków, prawdopodobnie jak w całym kraju zniszczył najazd szwedzki.

Na zachodnim pograniczu Jury leży teren, który od XV w. do końca XVIII w. stanowił odrębną a historycznie bardzo ciekawą jednostkę administracyjną — „Księstwo Siewierskie”, pod władzą biskupów krakowskich. Posiadało ono prawie pełną samodzielność, własny skarb, monetę, sądownictwo i wojsko. Stolica księstwa Siewierz słynął ze sławnej kapeli biskupiej i surowego sądownictwa. Zamek siewierski przebudował w stylu renesansowym i przyozdobił w XVII w. bkp. Tomicki. W Siewierzu bierze początek trasa III raidu.

Wiele wspomnień historycznych wiąże się na Jurze z okresem Powstania Styczniowego.

Z terenów raidowych wspomnieć należy Złoty Potok, którego lasy stanowiły bazę szkoleniową powstania, kierowaną przez jednego z najzdolniejszych partyzantów Zygmunta Chmielińskiego. Stoczył on tu dwie bitwy — pod Janowcem i w lasach Złotopotockich. Z zemsta wojska carskie spaliły Janów i wymordowały mieszkańców.

Pod Mrzyglodem znajdował się obóz powstańczy jednego z oddziałów partii Kurowskiego, który stoczył tu pomyślną walkę. Dwie nieszczęśliwe bitwy miały

miejsce: pod Kruszyną (oddział Taczanowskiego) i pod Jaworzniakiem koło Żarek (oddział Mossakowskiego).

Zabytkami przyrody i architektury usiany jest cały teren. Zachowały się tu jeszcze resztki pierwotnych lasów, szczególnie w rezerwach Sokolich Gór, Złotego Potoka, Kaliszaka czy Wielkiego Lasu, liczne skupiska grot i fantastycznych skał ostańców.

Z pośród wielu atrakcji terenów raidowych wymienimy tu tylko niektóre jak: **Olkusz** — jeden z najstarszych w Polsce ośrodków górniczych. Kościół z XIV w. Fragmenty fortyfikacji miejskich z XIV w. Zabytkowe domy w rynku.

Smoleń — prawdziwe „Orle Gniazdo”, resztki starej warowni z XIV w. na skalistym, pokrytym lasem wzgórzu.

Ogrodzieniec-Podzamcze — ruiny renesansowego zamku, imponujące ogromem oraz niezwykłym zespoleniem tworów natury z dziełem rąk ludzkich. Wzniósł go w XVI w. bankier królewski Boner, z myślą by zaćmić sławę Wawelu. Badania archeologiczne prowadzone na tym terenie potwierdzają istnienie tutaj wcześniejszego zamku średniowiecznego. Obecnie przeprowadza się częściową rekonstrukcję murów i zabezpiecza budowlę z myślą o odbudowie.

Okiennik Duży — potężna skała z grota położoną poniżej charakterystycznego okna, w której znaleziono jedne z najstarszych na ziemiach polskich, śladów pobytu człowieka z okresu starszego paleolitu.

Góra Zborów — rezerwat przyrody, najwspanialszy obiekt tej części Jury z fantastycznym miastem skalnym.

Siewierz — dawna stolica udzielnego księstwa z ruiną zamku biskupów krakowskich. W pobliskiej Kuźnicy Św. Jana kościół romański z XII w.

Złoty Potok — meta raidu — piękna dolina ze źródłami rzeki Wiercicy, rezerwatem lasu pierwotnego i rozrzuconymi w nim skałami, wczesnośredniowiecznym grodziskiem oraz dworkiem poety Zygmunta Krasińskiego.

Sokole Góry — szereg wzgórz ze skałami i dużym skupieniem grot, największy na Jurze rezerwat lasu pierwotnego.

Przewodziszowice — ruiny zamczku na niedostępnej skale.

Suliszowice — niezwykle skupisko ostańców, z resztkami wieży strażniczej na skale koło wsi.

Olsztyn — ruiny zamku z XIV w. Przeprowadzane tu obecnie badania archeologiczne dały już podobnie jak w Ogrodzieńcu, rewelacyjne wyniki, odkrywając zarysy murów i nieznanych budowli.

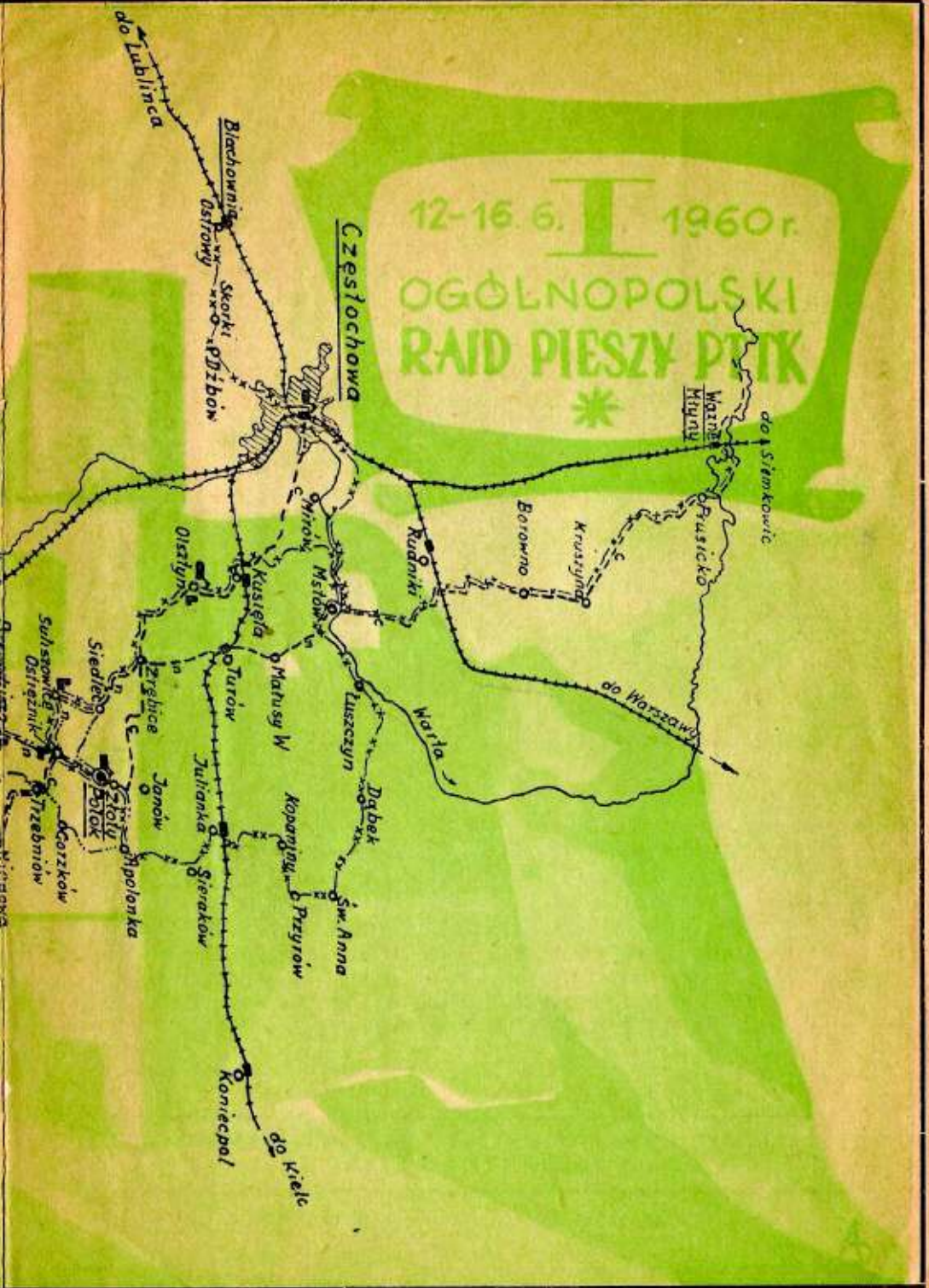
Mstów — stary klasztor warowny. Za osadą widokowe wzgórze „Wał”.

Kruszyna — pałac z parkiem i kościół z XVII w.

Dla turystów znających już główny szlak „Orlich Gniazd”, szczególnie godne polecenia są trasy II—V.

J. Brandys

12-16. 6. 1960 r.
OGÓLNOPOLSKI
RAID PIESZY PIK

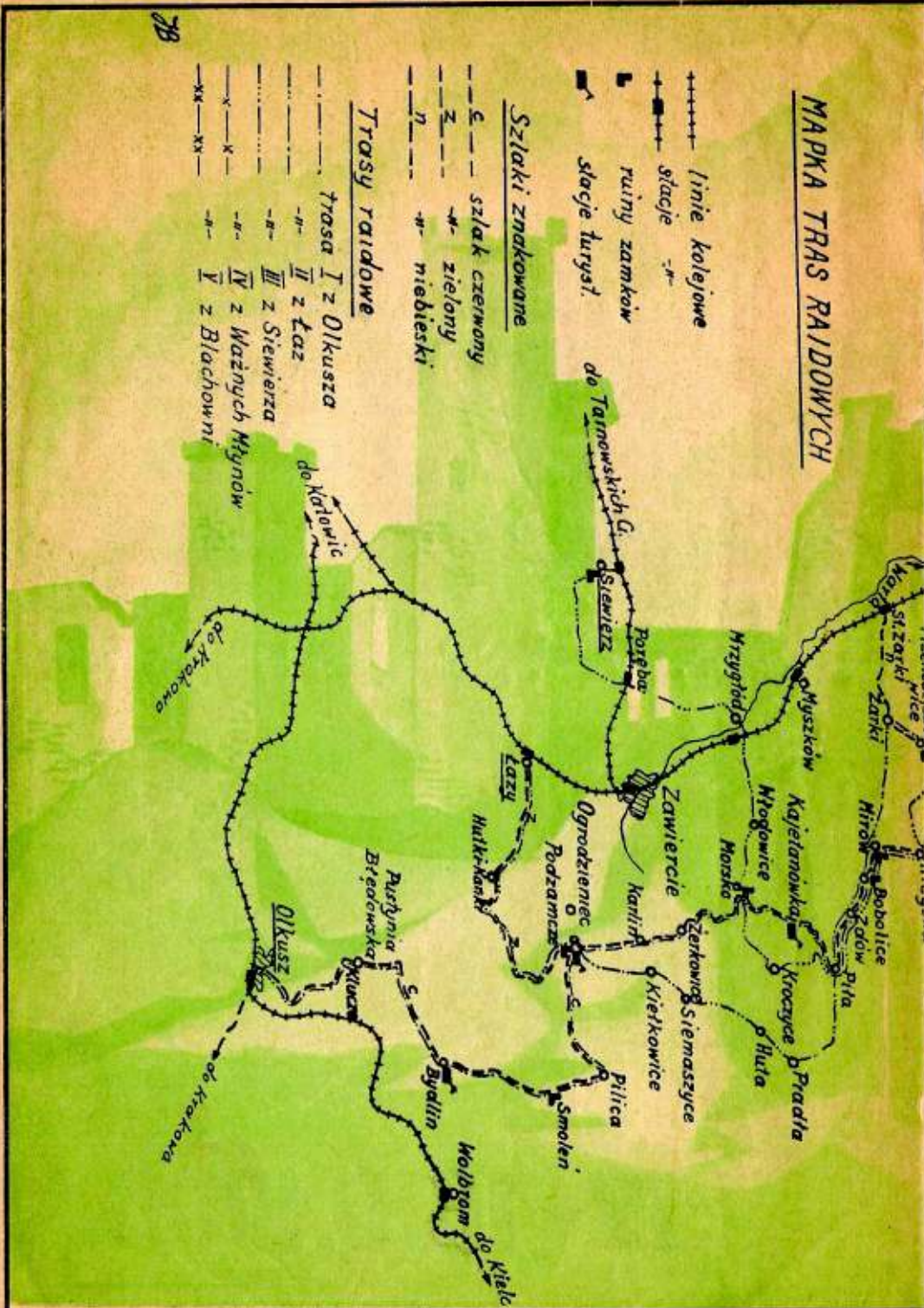
MAPKA TRAS RAIDOWYCH

- ++++ linie kolejowe
- stacje
- ruiny zamków
- ▲ stacje turyst.

- Szlaki znakowane**
- - - szlak czerwony
  - - - szlak zielony
  - - - szlak niebieski

- Trasy raidowe**
- trasa I z Olkusza
  - - - trasa II z Łaz
  - - - trasa III z Siewierza
  - - - trasa IV z Wąznych Młynów
  - - - trasa V z Blachowni

7B

TRASY RAIDOWE

Tras raidowych jest 5, przeznaczonych zasadniczo do przejścia każdej w ciągu 4—4½ dni z tym, że mogą one służyć jako trasy 4, 3, 2 lub 1½-dniowe, dobierając odpowiednio punkty dojścia. Trasa I prowadzi głównym szlakiem jurajskim. Pozostałe zostały tak dobrane, aby zapropagować mniej uczęszczane fragmenty Jury i jej okolic.

W przebiegu tras podano w nawiasach kilometrów oraz informacje wg następujących skrótów: stacja turystyczna — st. tur., inne możliwości noclegowe — N, gospoda — G, sklep żywnościowy — Ż, studnie w miejscach ubogich w wodę — S, rezerwat przyrody — Rp, ruiny zabytkowe — r. Ponadto niektóre informacje historyczne, dotyczące mniej znanych obiektów. Trasa III na odcinku Mrzygłód — Apolonka prowadzona jest wg projektu marszruty „Wyżyna Częstochowska”. Turyści wychodzący z Siewierza otrzymują wycinki powyższej marszruty dla oceny przydatności. Podobnie na trasie V z tym, że ponieważ prowadzi ona w kierunku odwrotnym niż marszruta, turyści wychodzący z Blachowni mogą otrzymać odpis odnośnych fragmentów marszruty jako materiału informacyjnego za opłatą zł 3,—. Turyści wychodzący z Olkusza mogą otrzymać „Informator wczasowy” z opisem szlaku i mapką za opłatą zł 5,—. Wpłaty na odpisy marszrut i informatorów należy uiszczać łącznie z wpisowym.

Trasa I

Olkusz szlakiem czerwonym — Rabsztyn (4,0 r. zamku) — Klucze (10,0, N, G, Ż, Pustynia Będowska) — Bydlin (20,0, r. zamku, st. tur., Ż) — Smoleń (29,0, r. zamku) — Piłica (33,0, kościół XIV w., pałac XVII w., N, G, Ż) — Podzamcze (42,0, r. zamku XIV w., st. tur., Ż) — Karlin (46,5, Ż, S) — Żerkowice (49,5, N, Ż, S) — Morsko (55,5, r. zamku) — G. Zborów (59,5) — Kajetanówka st. tur. (60,0, dojście szlakiem czarnym) — Piła (63,5) — Zdów (66,0, N, Ż, S) — Bobolice (69,0, r. zamku XIV w.) — Mirów (70,0, r. zamku XIV w.) — Niegowa (74,0, N, Ż, S) — Trzebnów (78,5, N, Ż, S) — Ostrężnik (81,5, N, Ż, S) Rp, r. zamku) — **Zł. Potok** st. tur. (84,0).

Trasa II

Łazy st. kol. szlakiem zielonym — Rokitno Szlacheckie (3,0, Ż) — Hutki—Kanki (8,0, Ż) — Podzamcze (20,0, r. zamku XIV w., st. tur., Ż) — dalej bez znaków — Kielkowice (25,5) — Siamoszyce (28,5) — Huta (33,0) — Pradła (35,5, N, Ż) — Gotuchowice (38,0) — Piła (43,0) — dalej szlakiem czerwonym — Zdów (45,5, N, Ż, S) — Bobolice (48,5, r. zamku XIV w.) — Mirów (50,0, r. zamku XIV w.) — dalej bez znaków — Żarki (58,0, N, G, Ż, S) — dalej szlakiem niebieskim — Leśniów (59,5, klasztor XVIII w.) — Przewodzisławice (60,5, r. zamku — Czatachowa (63,0, N, S) — Ostrężnik (65,0, Rp, r. zamku) — Suliszowice (68,5, r. strażnicy) — Siedlec (71,0) — dalej bez znaków, „Brama Twardowskiego” (73,5) — **Zł. Potok** st. tur. (76,0).

Trasa III

Siewierz st. kol. — Siewierz (1,0, r. zamku, G, Ż) — Kuźnica Św. Jana (2,5, kościół XII w.) — Kuźnica Sulikowska (5,0) — Poreba (12,5, N, G, Ż) — Mrzygłód (19,5, kościół XVII w., N, Ż) — Włodowice (26,5, kościół XVIII w., N, Ż) — Morsko (31,0, S) — R. zamku Morsko (32,5) — Kroczyce (37,0, N, Ż) — Skąły Kroczyckie „Jastrzębnik” (40,5) — dalej wg marszruty lub za znakami czerwonymi przez Piłę (43,0) — do Zdowa (45,5, N, Ż, S) — Bobolice (48,5, r. zamku XIV w.) — Mirów (50,0, r. zamku XIV w.) — Niegowa (52,0, N, Ż, S) — Czarny Kamień (56,0) — Podgaj (58,5) — Skąły Bukowie (60,0) — Trzebnów (61,5, N, Ż, S) — Gorzków Nowy (65,0, N, S) — Góry Gorzkowskie (67,5) — Apolonka (70,5) — **Zł. Potok** st. tur. (77,0).

Trasa IV

Ważne Młyny st. kol. (szlakiem czerwonym) — Prusicko (4,5) — Kruszyna (11,0 pałac i kościół XVII w., N, Ż) — Borowno (14,5, N, Ż) — Mstów (28,5 kościół XVIII w., N, G, Ż — od Mstowa bez znaków prawym brzegiem Warty przez Gąszczyk (32,0), 0,5 km za tą miejscowością w kier. płd. do skraju wsi Srocko (37,0) skąd na Zieloną Górę (41,0, Rp). Dalej szlakiem czerwonym przez Kusięta (39,5, Ż) — Góry Towarnie (grota) — Olsztyn (43,5, r. zamku XIV w., kościół XVIII w., St. T, G, Ż) — Sokole Góry (47,5, Rp, grotty) zwiedzenie — Zrębice (54,0, kościół XVI w., Ż) — szlakiem niebieskim — St. Pole (55,0) — Siedlec (58,5, N) — Suliszowice (61,5, r. strażnicy, S) — Ostrężnik (65,0, Rp, r. zamku) — szlakiem czerwonym — **Zł. Potok** st. tur. (68,0).

Trasa V

Blachownia st. kol. (G, Ż) — Ostrowy (0,5) — Skorki (6,0, Ż) — Dźbów (7,5) — Sabinów (10,5) — Częstochowa (16,0, st. t) — Wyczerpy (22,5) — Przełom Warty pod Mirowem (26,0) — Jaskrów (29,5) — Mstów (32,5 kościół XVIII w., N, G, Ż) — Wzgórze „Wał” (34,0) — Młyn Chrapoń (34,5) — Łuszczyn (38,0) — Dąbek (46,5, N) — Milianów (49,5) — Św. Anna (55,5, klasztor XVII w., N, Ż) — Przyrów (58,0, N, G, Ż) — Kość Św. Mikołaja XV w (59,5) — kopaniny (63,0) — Gajówka „Czerniczno” (64,0) — Rp, „Wielki Las” (65,5) — „Sosny Sobieskiego” (68,5) — Julianka (69,5, N) — Gajówka Sygątka (71,0) — Sieraków (71,5, N) — Rp, „Kaliszak” (76,0) — Apolonka (76,5) — **Zł. Potok** st. tur. (83,0).

WYKONAŁA OKRĘGOWA KOMISJA TURYSTYKI PIESZEJ W KATOWICACH
NA ZLECENIE K.T.P. Z.G. P.T.T.K.
